

Van Amsterdam naar Eefde

Barbara Reijs

INTERVIEW Mark en Edith Kuiper

Het is een donkere dinsdag eind 2021, als ik aanbel bij het huis van Mark en Edith Kuiper. Na ongeveer vijftig jaar lid te zijn geweest van de Vogelwerkgroep Amsterdam, hebben ze hun lidmaatschap opgezegd. Voorjaar 2022 gaan ze verhuizen naar Eefde, in de Achterhoek.

Binnen hangt een fijne sfeer. Met koffie, thee en appeltaart is het warm en knus. Er hangen vier portretten van uilen geschilderd op hout boven de bank. Daarboven een plank met een aantal

vogelbeeldjes: nog meer uilen, maar ook Jan-van-genten en een metalen Kievit. Een erg gastvrij huis aan de rand van Amstelveen met uitzicht op de Middenpolder.

Jonge jaren

Edith heeft al van jongs af aan belangstelling voor vogels. Begin jaren 70 wordt ze lid van de Vrienden van het Amsterdamse Bos. Ze leert er veel van toenmalig boswachter Henk de Groot en zijn voorganger Piet Brander. "Een

INTERVIEW VAN AMSTERDAM NAAR EEFDE

club met vooral oudere mensen die elke week enthousiast vragen welke vogel ze zien, als er weer een Pimpelmees voor hun neus zit. Gezellig, maar weinig progressie". Via Henk de Groot hoort ze over de VWGA. Dat lijkt haar wel wat. Al vindt Henk de Groot haar in eerste instantie nog wat te jong, in 1974 meldt Edith zich op 14-jarige leeftijd aan bij de Vogelwerkgroep.

In 1968 al fietst Mark als 11-jarig jongetje door het Amsterdamse Bos waar hij door een oudere dame wordt aangesproken. "Ben je vogels aan het kijken? Zal ik je een Wielewaal laten zien?". Deze dame is mejuffrouw Bien van Drooge, met wie hij daarna elke zaterdagochtend in het bos gaat vogelen. Via haar komt hij bij de VWGA terecht, waar hij lid is

van 1969 tot 1974. In die tijd is er nog een aparte jongeren-vogelwerkgroep. Als hij in 1980 opnieuw lid wordt, ontmoeten Mark en Edith elkaar. En wel bij de toenmalige excursie-opstaptelek op het Stadionplein. Het is het eerste weekend van oktober, de jaarlijkse excursie naar Schiermonnikoog. De vonk slaat meteen over.

Er is in de afgelopen vijftig jaar veel veranderd. In de wereld, in de natuur, in Amsterdam, in de Vogelwerkgroep en in hun eigen leven. Er zullen niet zoveel mensen meer lid zijn uit hun begintijd. Bien van Drooge, Henk de Groot en Piet Brander waren hun leermeesters, ontzettend educatief ingestelde mensen. Het zijn legendarische namen die inmiddels misschien weinigen nog iets zeggen.

“De natuur is altijd in beweging. Je hoeft niet in paniek te raken als iets afneemt of verdwijnt. De dinosaurussen zijn ook allemaal uitgestorven”

Vogelen anno nu

Indertijd waren er een stuk minder vogelaars. Nu -zeker door corona- is vogelen ineens veel hipper geworden. Mark had in het begin niet eens een verrekijker, een camera was al helemaal ondenkbaar. “Daar kan je je nu niks meer bij voorstellen. Sommige vogelboeken hadden enkel zwartwit plaatjes. Het verschil tussen Tjiftjaf, Fitis en Tuinfluiter kon je er niet uit opmaken.” Edith: “Vroeger begon je met vogelen. Met een beetje geluk kon je een camera kopen om vogels te fotograferen. Tegenwoordig is het vaak omgekeerd. Vanuit hun fotografiehobby krijgen mensen steeds meer belangstelling voor de natuur. Het is hier nu in de polder soms flink druk, maar als de waardering voor de natuur groeit en mensen daardoor milieubewuster worden, dan zie ik dat als een winstpuntje.”

Amsterdam

Edith groeide op in Buitenveldert. In een tijd dat Buitenveldert nog over buiten en velden ging. “Koperwieken en Kramsvogels zaten in de herfst op de grasvelden van de hofjes. In de Van Boshuizenstraat zag ik mijn eerste Puttertje, toen nog een zeldzaamheid. Zagen we in onze jonge jaren in de duinen wel eens heel ver weg

een Krakeend, nu zitten er hier meer dan Wilde Eenden. En neem de zilvereiger, die zag je vroeger nooit!” Mark: “De aantallen roofvogels en Bosuilen zijn echt geëxplodeerd. Waren er 50 jaar geleden geen Sperwers, Haviken of Buizerds te bekennen in Amsterdam, nu broeden ze er allemaal. Die concurrentie is wel ten koste gegaan van de Torenvalk. Er is vooral veel bij gekomen. Algemeen kun je stellen dat als het warmer wordt, er meer soorten komen. Dat is een ijzeren wet. Dat er bepaalde soorten niet meer zijn, komt vooral door verandering van biotoop”. Edith vult aan: “Toen winkelcentra als Groenhof en Gelderlandplein gebouwd werden, waren dat in het begin opgespoten zandvlaktes. Daar ging ik heen om Kuifleeuweriken te zien. De Bijlmermeer was vroeger ook een vogelparadijs, een natte zandvlakte met een paar sprietjes. Daar zaten plevier. Ook die kwamen op het zand af en zijn inmiddels haast verdwenen uit Amsterdam”. Het grootste gemis vindt Mark de Woudaapjes die hij in Botshol tegenkwam. Hij herinnert zich wel eens twintig Woudaapjes op één roeitocht te hebben gezien. Toen een paar jaar later Edith regelmatig naar Botshol ging, was er geen Woudaapje meer te bekennen. Dat ligt waarschijnlijk overigens niet aan factoren hier, denkt Mark. “We zitten hier net aan het noordelijke randje voor die soort. Er hoeft maar iets in Afrika mis te gaan en dan trekken ze zich naar het zuiden terug. Natuurbeschermers hebben het altijd over de soorten die bedreigd zijn. Wat er in overvloed is, dat neem je gewoon aan. Terwijl je beter kan kijken naar hoe het zich tot elkaar verhoudt. Je hebt om allerlei redenen veranderin-

"In de Bovenkerkerpolder zitten nu iets van 125 paar grutto's."

gen in een biotoop, dat heeft altijd tot gevolg dat bepaalde soorten vooruitgaan en andere soorten achteruit. Er bestaat geen natuurlijk evenwicht in de zin van dat alles 20 jaar blijft zoals het is. Dat is onmogelijk. Zo werkt de natuur niet. Als je je fixeert op wat minder wordt, is er altijd genoeg te vinden." Mark heeft wel eens het idee dat er een negatief beeld ontstaat over hoe het met de natuur is, omdat natuurbeschermers zich daar te veel op richten. "De natuur is altijd in beweging. Je hoeft niet in paniek te raken als iets afneemt of verdwijnt. De dinosaurussen zijn ook allemaal uitgestorven".

Grutto

Mark zet zich al jaren in voor de Grutto. Waarom moeten we ons daar dan wel

druk over maken? "De Grutto is totaal afhankelijk is van wat mensen doen. Je zou kunnen zeggen dat hij eigenlijk niet in een natuurlijke situatie leeft. Hij heeft zich helemaal verbonden aan de landbouw. Dat is geleidelijk aan gebeurd". En het gaat Mark om méér dan de Grutto alleen, het gaat hem om de natuurwaarden in de landbouw, de biodiversiteit. Om het samenleven van de boer met de natuur. "Nederland bestaat voor het grootste gedeelte uit agrarisch land, en in veel mindere mate uit stad en natuurgebieden. Als je iets wil bijdragen, ligt het voor de hand om het bij het agrarische land te zoeken, daar gaat het ook veruit het slechtst en is de meeste winst te behalen". Was hij eerder nog heel optimistisch over wat er allemaal beter is geworden, "in de agrarische

sector is het natuurlijk wel bar achteruit gegaan. De afgelopen veertig jaar is de landbouw veel intensiever geworden en dan valt Amstelland nog mee. Als je het vergelijkt met de jaren zestig en zeventig is het milieu weliswaar een stuk beter geworden, maar het gebruik van het land is enorm veranderd. Vroeger had een boer een klein trekkertje en een klein maaimachientje en ging zijn land stukje voor stukje maaien. Dat ging rommelig, chaotisch en niet heel snel. De vogels

“De Bovenkerkerpolder, de Rondehoep en Marken zijn Marks succesverhalen”

en insecten konden daar makkelijk om heen bewegen. Het grasbeheer was ook nog niet zo precies. Er groeiden allerlei soorten grassen en bloemen op het land. Met name in het oosten is er inmiddels een monocultuur van gras. Dan krijg je een extreem soortenarme biotoop”. Mark is al 25 jaar bezig om de polders buiten Amsterdam diverser te krijgen en dat is redelijk goed gelukt. “Amstelland staat bekend om het hoge aantal weidevogels. Dat komt vooral door de boeren en de vrijwilligers. De aantallen bloemen en insecten zijn nu hoger dan in de jaren 90. Dat is echt vooruit gegaan. Vroeger was natuur op het boerenland niet iets waar boeren over nadachten. Men was er totaal niet mee bezig, het was er gewoon. Natuur is eigenlijk een soort bijproduct

van hun werk. Als je steeds intensiever gaat boeren, is er steeds minder ruimte voor natuur. En dan kan je gaan denken: moet je daar niet een beetje ruimte voor laten? Dat is eigenlijk een heel nieuwe gedachte die boeren niet uit zichzelf hebben. Ze zijn namelijk niet bezig met weidevogels kweken, ze zijn melk aan het produceren. Dat is echt iets heel anders”.

De Bovenkerkerpolder, de Rondehoep en Marken zijn Marks succesverhalen. In de Bovenkerkerpolder zitten nu iets van 125 paar grutto's. Dat is geen reservaat, maar puur boerenland. Op Marken wilde de Milieufederatie een stichting voor de rechter slepen om te voorkomen dat er een grote boerderij zou komen. Mark werd gevraagd om te bemiddelen. Volgens hem was het wel mogelijk om een boerderij te beginnen die met weidevogels werkt. “Dat is fantastisch gelukt. Ze hebben de rechtszaak laten vallen, de boerderij kwam er en iedereen is blij met elkaar. In het algemeen kan het best, de combinatie met agrarisch natuurbeheer. Maar het is zo moeilijk dat het vaak mislukt. Het gaat vooral om communicatie; om hoe je met elkaar omgaat en wederzijds begrip”.

Vogelwerkgroep

Ook bij de Vogelwerkgroep is er het een en ander veranderd. Kregen ze vroeger het Mededelingenblad nog getypt door Bien van Drooge, tegenwoordig ontvangen ze De Gierzwaluw digitaal. Edith moet bekennen dat het lezen van de digitale versie er nauwelijks van komt. Na een dag werken achter de computer is dat te veel. Mark leest nog wel eens een artikel, sommige vindt hij echt heel leer-

Jaren achtereen zat er 's ochtends een IJsvogel op de bamboestengel boven 'hun sloot'

zaam. Edith ging vroeger veel en graag met de excursies mee. “Als meisje alleen was het veiliger om in gezelschap de natuur in te gaan.” Waar nu de Bijlmermeer is, rende ze vroeger samen met vogelringers Joop Buker en Luit Buurma achter de Kluutjes aan. Toen Mark en Edith er eenmaal samen opuit trokken, gingen ze minder vaak in groepsverband op pad. Beiden zitten wel nog vol anekdotes uit vroeger tijden. Zo was er die keer dat Edith met één van de ringers meeging om Torenvalken en Bosuilen te ringen op de golfbaan in Duivendrecht. “Hij stond op een ladder en gooide een jutezak met de te ringen vogels zo naar beneden, zonder te kijken. Ik werd geacht die zak op te vangen, maar de pullen dreigden met zak en al in de sloot achter me te belanden. Op het nippertje kon ik ze -achterover in de brandnetels vallend-

behoeden voor een eerste bad”. Ze kan er nog steeds om lachen. Mark heeft ook nog wel een anekdote, maar waarschuwt dat deze een beetje op het randje is. “Het was een bitterkoude winter begin jaren zeventig, met ijs en sneeuw. Met Peter Scholten, Wim Haver en Martin van den Berg (inmiddels emeritus prof. dr Martin van de Berg, toxicologie, Universiteit Utrecht) liep ik door het Amsterdamse Bos. Omdat alles bevroren was, hadden we bedacht dat het mooi was om dwars door de Oeverlanden van de Nieuwe Meer te lopen. Daar vonden we een dode Roerdomp. Kan gebeuren. Eigenlijk was het vooral heel mooi, want wanneer zie je nou zo'n beestje van zo dichtbij? Terwijl we de Roerdomp meesleepten, zagen we verderop de Vrienden van het Amsterdamse Bos aan komen, onder leiding van God zelf: Piet Brander. Dus

ja, wat te doen? Daar stonden we in het riet met een dode Roerdomp. Je mocht daar natuurlijk ook helemaal niet lopen. In allerijl hebben we de Roerdomp toen op een stok boven het pad gehangen en ons door het riet uit de voeten gemaakt richting Meerzicht. Vermoedelijk zijn we niet gezien, want we hebben er nooit iets over gehoord”.

Meer dan vogels

Mark en Edith trekken nog steeds graag de natuur in. Het gaat ze om de natuur in het algemeen, vogelen is daar slechts een onderdeel van. Doorgaans gaan ze zomers naar Frankrijk of Italië al wandelend te genieten van flora en fauna. Edith: “In de zomer in de bergen heb je meer met insecten, vlinders en bloemen van doen, dan met vogels”. In het voor- of najaar staat er meestal een tripje naar Oost-Nederland of de Ardennen op de planning. En ze komen nog steeds graag op Schiermonnikoog, waar het allemaal begon. “Kijken naar vogels is ook gewoon een tweede natuur”, vertelt Edith. “Of je nu naar de supermarkt fietst, of naar je werk: je kijkt eigenlijk altijd om je heen. Dat maakt elk tochtje spannend en vol verrassingen. De ene keer is het een Ooievaar op een paal en de andere keer is het een rode Rivierkreeft die oversteekt”. Soortenjagers zijn ze beiden niet. Mark: “Dan kom je bij een plas met 10.000 vogels van twintig soorten en dan staan er vogelaars die zeggen dat er niks zit, omdat ze de Kuifeenden en de Meerkoeten niet bijzonder genoeg vinden”. Dat is niet hoe Mark en Edith naar de natuur kijken. Ze zijn liever diepgaand met de vogels bezig. Mark: “Het heeft geen betekenis als een vogeltje toevallig

door een storm uit Amerika hier terecht is gekomen. Het doet er niet toe. Dat gaat niet over de wereld, dat gaat hooguit over je eigen lijstje”. De zeldzame of schuwe vogels die ze zien, zullen ze daarom ook niet gauw op Waarneming zetten, omdat ze bang zijn dat dat te veel mensen trekt. Vorig jaar hebben ze nog eens Raven gemeld op Waarneming, maar soorten als Steenuil, Kerkuil en Roerdomp houden ze liever voor zichzelf. Edith: “De Roerdomp is nou eenmaal een erg schuwe vogel die wegvliegt wanneer er veel mensen op afkomen. Als het dan heel koud is, moet je maar weer afwachten of ze een ander goed plekje vinden”.

Waarnemingen

Mark: “Het is wel frappant hoe het soms kan gaan met het interpreteren van cijfers en waarnemingen. Je bent zo afhankelijk van waarnemers. Joop Buker had hier vroeger in de omgeving nestkasten van Steenuilen en Torenvalken opgehangen. Kerkuilen waren er in die tijd nog niet. Hij noteerde in de jaren zeventig alles. Toen hij daarmee ophield, verscheen er in de atlanten over de broedvogels van Nederland dat de Steenuil in Amstelland was uitgestorven en dat dat allemaal de schuld was van de boeren”. Als Mark later bij die boeren komt en vraagt hoe het met de uiltjes gaat, blijken ze er gewoon nog te zitten. “Zo’n twintig paar Steenuilen die helemaal nooit zijn weggeweest. Maar omdat niemand meer naar die nestkasten ging, ‘waren ze er niet meer’. Inmiddels zijn ze weer ‘terug’. Met de Steenuilen is er echter niks gebeurd, alleen met de waarnemers. Zo zie je maar dat het interpreteren van waarnemingen soms lastig is”.

“De Steenuil is een ontzettend gezellige vogel, die kijkt echt naar je en reageert op je”

Naar het oosten

En nu verhuizen ze dus naar het mooie natuurrijke Oost-Nederland. Vanuit hun nieuwe woonplaats Eefde fietsen ze straks door het bos naar hun dochter in Gorssel. Voor Edith blijft het thuiswerken ook na corona de norm. “Voor af en toe nog heen en weer naar Diemen hoef ik hier niet te blijven wonen.” Ze hebben al bekeken welke lokale natuurgroepen er zijn. Stichting De Gorsse Heide, die de heide (voormalig militair terrein) onderhoudt en inventariseert, lijkt hen wel een club om lid van te worden. Edith: “Het is niet alleen leuk om via zo’n groep de omgeving te ontdekken en iets bij te dragen aan natuurbescherming, ook de sociale kant is mooi meegenomen. De afgelopen jaren schreef ik natuurcolumnns voor het Amstelveens Nieuwsblad en bijdragen voor De Groene Zegge, het verenigingsblad van IVN Amstelveen. Dus misschien is de IVN Zutphen ook nog een idee”. Mark is voor zijn werk wel gedeeltelijk nog gebonden aan Amstelland en Noord-Holland. De komende tijd rijdt hij nog een beetje op en neer om de boeren te

bezoeken en vogels te tellen. Gepensioneerd is hij voorlopig niet, maar hij gaat het langzamerhand wel wat rustiger aan doen. De administratieve en logistieke kant kan hij steeds meer aan anderen overdragen, zodat hij zich alleen nog met de inhoud bezig hoeft te houden. En misschien gaat hij in omgeving Eefde ook eens langs bij de boeren, om de Steenuilen en Kerkuilen van het oosten te ontdekken. “De Steenuil is een ontzettend gezellige vogel, die kijkt echt naar je en reageert op je.” Hun buurman in Amstelveen maakt de nestkasten voor Amstelland en Mark hing die bij de boeren op. Zodoende kent hij alle Kerkuilen en Steenuilen uit de omgeving waarschijnlijk wel. Er zijn mensen die nooit een Kerkuil zien, maar voor hem is het een makkie. “Ze zitten op of bij een boerderij altijd uit het zicht, tenzij je daar gewoon vrij kan rondlopen. Dat zal in het oosten niet anders zijn. Misschien dat de Steenuilen daar wel iets breder verspreid zijn en ook buiten de boerderijen zitten. Je moet ze horen hè, even in het donker rondfietsen. Overdag zie je ze gewoon niet.”

Ze hebben nu nog uitzicht op Aalscholvers en Grote Zilverreigers. Jaren achtereen zat er in de herfst en in het voorjaar ‘s ochtends een IJsvogel op de bamboestengel boven ‘hun sloot’. In Eefde hebben ze straks een grote tuin met Eekhoortjes en Boomklevers. Dat is anders, maar heeft zo weer zijn eigen charme. Ze zijn het er over eens dat ze de Grutto wel erg zullen missen. Dat is misschien de enige vogel die daar net niet zit. Of mogelijk langs de IJssel nog. De rest komen ze in het Oosten waarschijnlijk ook wel tegen.